

tabiatı ve biyolojik çeşitliliği koruma kanunu tasarısı'na ilişkin odamız görüşü

GENEL DEĞERLENDİRME:

Tasarının Gereğesinde, düzenlemenin uluslararası sözleşmelere uyum sağlamak, tabiattaki bütün varlıkların, ekosistemlerin bütüncül korunması gibi hususlar belirtilse de söz konusu tasarının HES inşaat alanlarında alınmış mahkeme ve "Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulları"nın almış olduğu kararları tepki olarak gündeme geldiği bilinmektedir. Tasarı'nın gerekçelerinden biri biri olan "doğa korumacı bir yaklaşımla hazırlandığı" "AB doğa koruma mevzuatını karşılamak" ve özellikle "korunan alanlarla ilgili karar mekanizmalarında katılımcılık" iddiası gerçeği yansıtmamaktadır.

Avrupa Komisyonunun "Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı"nın TBMM gündemine girmesinden hemen sonra, 9 Kasım' da yayımladığı Avrupa Birliği Türkiye 2010 İlerleme Raporunda tasarı "endişe verici bir gelişme" olarak nitelenmiştir. Bu durumun kendisi bile AKP hükümetinin tasarıya ilişkin gerekçesinde dayanak olarak sunduğu "AB uyum süreci doğrultusunda hazırlandığı" iddiasını yalanlamaktadır.

TBMM'ye sevk edilen Tasarısı'nın, yasallaşması halinde ülkemizde çevrenin korun(a)maması ve Anayasa'nın 56. maddesinde düzenlenmiş olan sağlıklı ve dengeli doğal bir çevrede yaşama hakkının ortadan kalkması, ağır çevresel tahribatların oluşması gündeme gelecektir.

Tasarı'nın amaç maddesinde ifade edilen koruma kullanma dengesi gözetilerek ülkemizin kara, kıyı, sucul ve deniz alanlarındaki ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal değerler, biyolojik çeşitlilik ve peyzajın muhafazası" doğrultusunda koruma kullanma dengesinin üzerinde sürdürülebilirlik kavramı yasanın niyetini ifade etmektedir. Bu alanlar sürdürülebilirlik içerisinde ekonomik faaliyete açılacak demektir. Tasarı ile mevcut ÇED süreçleri sayesinde korunan alanlarda gerçekleşen tahribat bu sefer Ekolojik Etki Değerlendirmesi (EED) adı altında hazırlanacak raporlarla yürütülecektir. ÇED Raporları benzeri bir süreçle "ekolojik etki değerlendirme" raporları ile korunan alanlar yatırımlara açılmış olacaktır.

Tasarısının onaylanması halinde, mevcut doğal sit alanı ilan edilmiş alanların statüsü sona ererken, doğal sit ilan etme kararını Çevre ve Orman Bakanlığı Müsteşarı'nın başkanlık edeceği 'Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Kurulu' verecek. O Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Kurulu ki 6. maddenin 2. bendinde tanımlandığı şekli ile tamamen bağımsız olan (!) bilim (!) ve ekoloji(!) insanlarından oluşuyor. Düşünün ki karar vericiler hükümetlerce siyaseten atanmış 1 Bakanlık Müsteşarının veya görevlendireceği Müsteşar Yardımcısının başkanlığında, 1 Kurum Başkanı, 12 Genel Müdür veya bunların görevlendireceği yardımcılar ile çevre ekolojisi ve biyolojik çeşitlilikle ilgili 4 akademik temsilci (nasıl kim tarafından seçileceği bile belirsiz), doğa koruma alanında faaliyet gösteren Bakanlıkça belirlenecek sivil toplum kuruluşlarından 2 temsilci olmak üzere toplam 20 kişiden oluşuyor. Böyle bir kurulun vereceği kararlar daha baştan meşruiyetini yitirmiş olacaktır. Hatta hükümet yasa tasarısında sivil toplum diye tanımladığı kesimleri bile Bakanlıkça belirlenir diyor. Düşünün ki yasa koyucu 2/20 oranında temsil edilebilme esnekliğine bile tahammül gösteremeyerek onları bile kendisi belirliyor. Hatta hatta sivil toplum diye tanımlanan örgütlerin sivil kesimleri ne kadar temsil ettikleri bile tartışmalı iken.

İlaveten sit alanlarının yatırımlara açılabilmesi, bağımsız bir yapı olan Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun yetkisinden alınıp, Çevre ve Orman Bakanlığına devredilmesi ve araya Bakanlığın kontrolünde, hiç bir yetkisi ve sorumluluğu olmayan 4 kişilik bilim heyeti (!) ilave edilmesi olsa olsa tepileri azaltmaya, durumun vehametini manipüle etmeye dönük bir girişim olabilir. Bu durum doğanın ve çevrenin korunmasından ziyade yatırımcının korunması amacının gizlenmesini hedeflemektedir.

6. Madde hem katılımcılıktan uzak hemde yukarıda ifade edildiği gibi kararları açısından meşruiyetten de yoksundur. Bilindiği kadarı ile tasarı ile ilgili şikayet yada katkıları istemek üzere komisyona davet edilen/katılan sivil toplum (!) kuruluşları TOBB, Çevre Mühendisleri Odası, Ziraat Mühendisleri Odası, Türkiye Çevre Vakfı, Kırsal Çevre ve Ormancılık

Sorunları Araştırma Derneği, Biyologlar Dayanışma Derneği, Tarım ve Kalkınma Vakfı, Tabiat Kanunu İzleme Girişimi, TEMA, WWF-Türkiye, Greenpeace, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Doğa Derneği ve Kuş Araştırmaları Derneğinden oluşmaktadır. Katılımcılık adına belki anlamlıdır ama Karadeniz, Akdeniz, Sinop Gerze, Bergama, Uşak/Eşme, Loç Vadisi, Munzur, Hasankeyf (adını sayamadığımız daha niceleri) derelerinin, doğal ortamının ve biyolojik çeşitliliğin yok olmasına karşı yıllardır mücadele eden gerçek sahipleri yoktur. Düşününki tasarının içinde karar verici olarak TMMOB'den tek bir temsilci bile yoktur, yerel uzmanlar yoktur (sadece görüşü alınan konumuna indirgenmiştir), salt çoğunluk ile toplanıp katılanların salt çoğunluğu ile karar alabilme yetkisindedir. Yani geri dönülmez şekilde zararları olabilecek kararları 20 üyeli kurul 6 kişi ile alabilecektir. Tasarı aynı zamanda geçici 1 ve 2 maddelerle yukarıda tanımlanan özerk (!), bilimsel (!) kurula geçmişte sit/koruma statülerine sahip alanlar hakkında değerlendirme yetkisini vermekte, insafına terk etmektedir. 6. madde aynı zamanda karar verici kurula diyeti de unutmamış, sağlayacakları ayrıcalıklar karşılığında özlük haklarını olabildiğince cömertçe düzenlemiş, adını da katıldıkları her toplantıya karşılık "huzur hakkı" olarak tanımlamıştır. Tek başına bu durum bile tasarının yüz kızartıcı çirkin yüzünü yeterince açıklamaktadır.

Bu tasarı ile SİT kararı yetkisi ve koruma alanları Çevre Orman Bakanlığı'na verilmektedir. Buna ilaveten tasarının yürürlüğe girmesi ile bugüne kadar alınmış doğal SİT, milli park kararları yeniden değerlendirilmeye tabi tutulabilecek verilmiş olan iptal kararları yeniden değerlendirilebilecektir (GEÇİCİ MADDE 2). Yani koruma alanlarına yönelik HES, madencilik vb. kararları boşluğa düşürülerek talan süreçlerinin de önü açılacaktır. Tek başına bu durum bile hükümetin uyum sürecine dönük açıklamalarının samimiysizliğini göstermek açısından yeterlidir.

Yasa aynı zamanda bugüne kadarki, doğal ve kültürel varlıkların bir arada korunmasını esas alan yaklaşımı ortadan kaldırmaktadır. Yeni düzenleme ile , doğa varlıkları ile kültür varlıklarının korunmasının birbirinden koparılmasına yönelik hukuki, idari ve siyasi bir düzenlemeye yönelinmiştir. Kültür varlıkları, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yetkisine, doğa varlıkları ise Çevre ve Orman Bakanlığı'nın koruma ve kullanımına sunulmaktadır. Yani doğa varlıkları, tarih ve kültürden koparılırken, kültür varlıkları kapsamındaki arkeolojik ve tarihi sit alanları da doğadan kopartılmakta, herhangi bir mekâna, taş yığına indirgenmektedir. Bilindiği gibi çoğu arkeolojik bölge aynı zamanda doğal sit alanıdır. Durumun kendisi ikili bir hukuki yetki/yetkisizlik

karmaşası yaratacak, sonuç olarak yaratılan bu boşluktan özel çıkar beklentileri olanlar yararlanacaktır.

Tasarı aynı zamanda bir alanın birden fazla koruma statüsüne sahip olamayacağını öngörmektedir. Örneğin herhangi bir alan "endemik bitki türü koruma alanı" ilan edildiyse aynı alan arkeolojik sit alanı yada kuş koruma alanı vs. ilan edilemeyecektir.

Tasarının tanımlamış olduğu koruma statüleri de sorunludur.Örneğin Habitat ve Tür Koruma Alanı ile Tabiat Koruma Alanı büyük ölçüde birbiri ile örtüşmektedir.Bu tanımların çoğu IUCN (Dünya Korunan Alanlar Birliği)'nin sınıflandırmasıyla da uyuşmamaktadır.

Tasarıda ilkelerin düzenlendiği 4.madde, "Tabiat, biyolojik çeşitlilik ve peyzaj değerlerinin muhafazası ile sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına ilişkin, korunan alanlarda koruma ve kullanım kararlarının uzun devreli gelişme planları veya her tür ve ölçekteki planlar ile belirlenmesi esastır" tanımlamasının ilke kısmına bile yedirilmesi, tasarının ruhu açısından önemlidir. Eğer bir kanun koruma amaçlı ise "...korunması, devamlılıklarının sağlanması, iyileştirilmesi ve bu alanlardaki bitki ve hayvan türlerinin muhafazası" temel ilke olması gerekmezmi? Oysa yasa koyucu niyetini gizlemeden, "koruma yerine sürdürülebilirlik" i tercih etmiştir.

4. Madde'nin a fıkrasındaki "korunan alanların koruma ve kullanım kararlarının uzun devreli gelişme planları veya her tür ve ölçeklerdeki planlarla belirlenmesi esastır." ifadesi ise Bakanlığın "icracı" tutumunu ifade etmektedir. Bu demektir ki koruma alanlarının statülerini özgünlükleri belirlemesi gerekirken, doğal koruma alanları kalkınma planlarına kurban edilebilecektir.

Bu Tasarıda en tehlikeli bölüm "İzinler" başlıklı 3.bölümdür. Kamulaştırma, takas ve tahsisi, koruma lehinde tarif eden Tasarı; tesis edilecek izinler, intifa ve irtifak hakları ile ilgili bölümde ülkemizin neredeyse tüm korunan alanları özel kişi ve şirketlere tahsis edilebilir hale getirilmekte, "üstün kamu yararı ve stratejik kullanım" tarifi ile izin, intifa ve irtifak hakkı verme yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmektedir. Bunun meali şudur: Munzur, İkizdere, İlisu vadisi vb.'de yapılmak istenen HES`leri; Kuşadası, Küre Milli Parkı vb.`ne yapılmak istenen otoyolları, sanayi tesislerini, maden işletmelerini, HES`leri vs. vs. "üstün kamu yararı ve stratejik kullanım" olarak tarif edebilir ve Bakanlar Kurulu bu yatırımlara izin verebilir. Tasarıyı hazırlayanlar Tasarı'nın 16. Maddesi'nde yapılacak yatırımların çevre ve doğaya etkilerini saptanması amacıyla tesis edilen Ekolojik Etki Değerlendirmesi ile ilgili hükümde de kullanarak adeta "üstün kamu yararı" ifadesini üzerinden tüm bu

yatırımların önünü açmayı garanti altına almışlardır. Çünkü 2010 Anayasa değişikliği ile onaylanan "Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz." ifadesi ile, İdare`nin üstün kamu yararı kararları artık tartışmaya açılmayacak hale gelmiştir.

Tasarının niyetinin bir başka ifadesi de 9.maddenin 2. bendinde açıklamaktadır: Korunan Alanların Belirlenmesi başlıklı bu madde de "bir alanın korunan alan niteliğine sahip olup olmadığı Bakanlıkça incelenir. Korunan alan niteliği taşıdığına karar verilen alanlardan orman rejimine tabi olanlar Bakanlıkça, diğer alanlar ise Bakanlar Kurulu tarafından korunan alan olarak belirlenir" denilerek, kültür ve tabiat varlığı bilimsel ve objektif bir niteleme olmaktan çıkarılıp, "korunan alan" adı altında siyasi/iktisadi tercih durumuna düşürülmektedir.Oysa "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu`nun 7.maddesi, "kültür ve tabiat varlıkları bakanlıkça veya diğer ilgili kurum ve kuruluşların uzmanlarının yardımlarından faydalanılarak tespit edilir ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili yapılan tespitler koruma kurulu kararı ile tescil olunur" denilmektedir. Ayrıca tescilli yapacak Koruma Kurulu bilimsel ve özerk bir yapıya sahiptir, tasanda ki gibi atanmış bürokratlar, ne olduğu belirsiz bilim (!) insanları yada sivil toplum kuruluşu (!) temsilcilerinden değil.

Tasarıda özel olarak korunan yabani bitki ve hayvan türleri ve yaşama alanları başlıklı 17.maddenin 3. fıkrasında "Korunan alanlarda endüstriyel kullanıma konu edilecek yabani bitki ve hayvan türlerinin tabii ortamlarından toplanması, kullanılması ve elverişli bir konumda muhafaza edilmeleri için gerekli tedbirler Bakanlıkça alınır veya aldırılır" deniliyor. Böylece tasarı ile ilaç, tohum, gıda sanayinin önemli hammaddelerinin kanun doğrultusunda şirketler tarafından yapılmasına yönelik düzenleme yapılıyor. Artık lokman hekim, aktar yada dağlardan tıbbi bitki toplayarak pazarlarda satarak geçimini sağlayan kırsal ekonomi devri kapanıyor, buna karşılık ilaç ve genetik endüstrisi gen kaynağı niteliğindeki alanların denetimini ele geçiriyor.

Tasarının 15.maddesi, Tabiatı koruma alanları, yaban hayatı koruma sahaları, gen koruma alanlarında ve korunan alanların mutlak koruma bölgelerinde hiçbir kullanıma izin verilemez, intifa ve irtifak hakkı tesis edilemez. Ancak, bu alanlarda ülke düzeyinde, üstün kamu yararı ve stratejik kullanımı gerektiren kullanma izni, intifa ve irtifak hakkı Bakanlar Kurulu kararı ile verilebilir" denilmektedir.Aynı üstün kamu yararı kavramı ve intifa irtifak hakları düzenlemesi 16.maddede ki "Korunması gereken yabani bitki ve

hayvan türleri ile yaşama ortamları" içinde söz konusudur. Üstün kamu yararı kavramı yargı kararlarıyla içtihat haline gelmiştir.Çatışan iki hak olduğunda yargı, üstün kamu yararını esas alarak karar vermektedir.Tasarı ile gelenen durum siyasetin/iktidarın üstün kamu yararı kavramını yargı elinden alması ve kendisinin karar vermesidir.

Tasarının Gelirler Başlıklı 28. maddesinde ki "Kamu kurum ve kuruluşları hariç olmak üzere korunan alanlardaki izin haklarına dayanılarak yapılacak her türlü tesislerden proje bedeli tutarının %3`ü oranında tahsil olunacak bedeller" ile artık biyoloji varlıkların yer aldığı tüm ekolojik alanlar açıdan hassas bölgeler ticari işletme açma baskısına maruz kalacaktır.

İşletme yetkisinin devrini düzenleyen 34. maddede ise "Tür ve habitatların korunması için gerektiğinde işletme yetkisi, talepte bulunmaları halinde il özel idarelerine, belediyelere, bu Kanunun amacına uygun faaliyetleri yürütmek üzere kurulan vakıf veya derneklere BAKAN ONAYI İLE devredilebilir." denilmektedir. Yürütme erkinin bu derece kişiselleştirilmesi ile Kötüye kullanılacak,yandaş tercihinin rahatlıkla yasal kılıfla gizleneceği, bu düzenleme hukuk devletinden ne derece uzaklaşıldığını keyfiyetçi düzen anlayışının egemenliğinin nerelere ulaştığının göstergesidir.

Tasarının Geçici 1. ve 2. Madde hükümleri yasa koyucunun amacını yorum yapmaya bile gerek kalmayacak kadar net olarak ortaya koymaktadır. Tasarı`ya göre mevcut tüm statüler/korumalar vb. kaldırılmakta, hangi alanlara ne tür statü verileceği ve koruma dışı kalacağı yeniden belirlenecektir. Yani geçmişe sünger çekilecek beyaz sayfa açılacaktır.

Ayrıca tasarının İdari Yaptırımlar kısmında doğal ekosistemler ve canlı türlerinin korunmasına yönelik bakış açısı da sergilenmektedir.Bu Tasarı`ya göre geri dönüşümü olmayan bir suç işlemenin dahi karşılığı para cezası ödemektir.İdari Yaptırımlar arasında hürriyeti bağlayıcı hiçbir ceza yer almamaktadır. Yani parasını da öderim, suçumu da işlerim, parası ile değilmi?"anlayışının kabul edilmesi mümkün değildir

Tasarıda jeoloji disiplini ilgilendiren kısımlarla ilgili, değerlendirmelerimizi burada belirtmeyi gereksiz görüyoruz. Zira;

Tasarı bu hali ile yasalışırsa, ülkemizdeki tüm doğal alanlar, tarihi ve kültürel sit alanları ve türlerin geri dönüşü olmayacak şekilde tahribinin önü açılmış olacaktır.

Tasarı geri çekilmeli tüm tarafların katılımılığında doğal, tarihi kültür varlıklarımız ile ekosistemin bütünleşik korunması ve geliştirilmesini esas alan yaklaşımla yeniden yazılmalıdır.